บทที่ 14
ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

รศ.ดร.สุรพล ราชภัณฑารักษ์

1. ความเบื้องต้น

คำว่า **"ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ"** เป็นความสัมพันธ์ระหว่างรัฐต่อรัฐ หรือความสัมพันธ์ระหว่างรัฐประชาชาติ ในยุคปัจจุบันนี้ไม่มีรัฐใด ชาติใดที่จะดำรงอยู่อย่างโดดเดี่ยวตามลำพัง โดยที่ไม่ต้องเกี่ยวข้องติดต่อกับรัฐอื่น ๆ หรือสังคมอื่น ๆ โดยได้อีกต่อไป อีกทั้งได้มีการยอมรับกันว่าความสัมพันธ์ระหว่างการเมืองภายในรัฐ และการเมืองภายนอกรัฐนั้นเกี่ยวพันและเป็นผลซึ่งกันและกัน ความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยการเมืองคือ รัฐ ในปัจจุบันได้มุ่งไปถึงทั้งทางการเมือง ทางเศรษฐกิจ และทางสังคมระหว่างรัฐซึ่งมีประมาณ 160 รัฐ ทั้งในองค์การและนอกองค์การสหประชาชาติ

ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศนี้มิได้หมายความถึงความสัมพันธ์ระหว่าง **"ประเทศ"** เท่านั้น แต่มีความหมายที่กว้างกว่านั้น ถึงแม้ว่า **"หน่วย"** ที่มีบทบาทสำคัญส่วนใหญ่ในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศคือรัฐ หรือรัฐบาล ผู้ดำเนินกิจการของรัฐก็ตาม **"ประเทศ"** นี้รวมถึง "หน่วย" อื่น ๆ ที่มิใช่รัฐ เช่น องค์การระหว่างประเทศ กลุ่มบุคคลใด ๆ หรือบุคคลใดบุคคลหนึ่งซึ่งมีบทบาทความสัมพันธ์ระหว่างประเทศได้ **"ความสัมพันธ์"** มิได้หมายความถึงเฉพาะความสัมพันธ์ทางการเมืองเพียงอย่างเดียว แต่รวมถึงความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และอื่น ๆ ซึ่งมีความสำคัญในการดำเนินการเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายของ **"หน่วย"** นั้น ๆ ความสัมพันธ์นี้ **มีทั้งความขัดแย้ง**และ**ความร่วมมือ**

เรื่องราวของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศตามที่ จิรโชค (บรรพต) วีระสย ผู้วางรากฐานภาควิชารัฐศาสตร์และก่อตั้งคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ได้กำหนดไว้ **คือ เป็นแผน ข.** หรือ**แปลนบี**ในปี 2514 และ พ.ศ.2516 ตามลำดับ เนื้อหาสาระซึ่งสำคัญและเกี่ยวโยงกับชีวิตทุกๆ คนมากยิ่งขึ้นเดิมทีเดียว**ยังไม่มีวิทยาการ**แยกออกไปโดยเฉพาะว่าเป็น

ความสัมพันธ์ระหว่าประเทศ ผลกระทบจากเหตุการณ์แห่งมหาสงครามโลกครั้งที่ 1 (1914-1918) มีส่วนกระตุ้นให้

เกิดภาควิชาหรือ**สาขาวิชา(dicipline)** เป็นแห่งแรกในวงการวิชาการ โดยเฉพาะในประเทศอังกฤษ ที่มหาวิทยาลัยแห่ง **Wales** ในปี ค.ศ.1919 คือ ภายหลังสิ้นสุดของมหาสงคราม

(Scott Burchill และคณะ ในหนังสือชื่อ **Theories of International Relations** . 2nd ed. New York : Palgrave, 1996, p.4.) .

ในยุคร่วมสมัยความสัมพันธ์ระหว่างประเทศขยายความสำคัญพร้อมกับการที่สถานการณ์ของโลกเปลี่ยนจาก**คลื่นลูกที่ 2** ซึ่งเน้นการใช้เครื่องจักรกลแห่งอุตสาหกรรม เข้าสู่**คลื่นลูกที่ 3 (third wave)** แห่งการใช้เทคโนโลยีล้ำสมัย (Hi Tech) โดยเฉพาะความก้าวหน้าด้าน**สารสนเทศ (Information Technology)** ซึ่งผลักดันเข้าสู่ความเป็น **"สากล"** หรือ **"โลกไร้พรมแดน" (borderless)** ซึ่งมักเรียกกันตามศัพท์ของราชบัณฑิตยสถานว่า **"โลกาภิวัตน์"**

2. ขอบเขตการศึกษา

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศกระทำได้ 2 วิธี 1) **ศึกษาเพื่อให้ได้ความรู้ทั่ว ๆ ไป**ในด้านระหว่างประเทศ ถือเป็นการเพิ่มพูนความรู้เพื่อปรับปรุงพัฒนา ทั้งผู้นำและพลเมืองในฐานะที่เป็นวิชาที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของมนุษย์ ทำให้เข้าใจสภาพที่เกิดขึ้นรอบ ๆ ตัว 2) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เพื่อ**เตรียมการสร้างนักความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ** หรือเพื่อจุดประสงค์ในการประกอบอาชีพ ในหน่วยงานที่ทำหน้าที่ด้านการต่างประเทศโดยเฉพาะ อันได้แก่ องค์การที่เป็นของเอกชนและองค์การของรัฐ เป็นการสร้างผู้เชี่ยวชาญการต่างประเทศขึ้น ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ หมายถึง ความเกี่ยวพันระหว่างบุคคลในชาติต่าง ๆ เป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นระหว่างบุคคลต่อบุคคล หรือกลุ่มบุคคลต่อกลุ่มบุคคล การติดต่อของบุคคลเหล่านั้นสามารถทำได้โดยตรง หรือโดยผ่านทางองค์การหรือสถาบันสื่อกลางก็ได้ ในการศึกษา "ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ" มักจะสับสนกับ "การเมืองระหว่างประเทศ"

ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ (International Relations) เป็นเรื่องของการติดต่อ หรือความสัมพันธ์ในแขนงต่าง ๆ เช่น เศรษฐกิจ การศึกษา วัฒนธรรม การกีฬา การบันเทิงและเทคโนโลยี สันติภาพ สงคราม การทูต

การเมืองระหว่างประเทศ (International Politics) นั้น ครอบคลุมมิติทางการเมืองในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เช่น การกำหนดนโยบายต่างประเทศ ระบบการเมืองของโลก เป็นการสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลต่อรัฐบาลด้านการเมือง

(William T.R.Fox and Annette B. Fox, "The Teaching of International Relations in the United States", in William C. Olson and Fred A. Sonderman, **The Theory and Practice of International Relations.** 2nd ed. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall, 1966, p.5)

3. วิวัฒนาการของการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในฐานะเป็นวิชาการเริ่มต้นในช่วงก่อนมหาสงครามโลกครั้งที่ 1 (1914-1918) และมีวิวัฒนาการโดยแบ่งออกเป็น 4 ช่วง โดยการพิจารณาประเด็นหลัก ๆ ได้แก่ 1) การศึกษาเชิงประวัติศาสตร์การทูต 2) การพิจารณาเชิงเหตุการณ์ปัจจุบัน 3) กฎหมายและการเมืองระหว่างประเทศ และ 4) การเมืองระหว่างประเทศ

ช่วงเวลาที่หนึ่ง : ประวัติศาสตร์การทูต ในช่วงนี้มีการศึกษาเกี่ยวกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ของทางการทูต มีข้อเขียนในเรื่องนี้มากใน**ประเทศอังกฤษ** โดยเกี่ยวพันกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น**เมื่อหลายศตวรรษ**มาแล้ว ตัวอย่าง ได้แก่ การศึกษานโยบายต่างประเทศของอังกฤษโดยรัฐบุรุษและนักการทูตสำคัญ ๆ เช่น **พาลเมอร์สตั้น (Palmerston) และแคนนิ่ง (Canning)** ให้ความสำคัญกับความถูกต้องทางประวัติศาสตร์ตามวิธีการค้นคว้าทางประวัติศาสตร์ ไม่มีการตั้ง**ข้อสังเกตแบบทั่ว ๆ ไป (generalization)** ในช่วงนี้เป็นความพยายามที่จะพูดถึงเหตุการณ์ทางการเมืองระหว่างประเทศโดยปราศจากทฤษฎี ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าเป็นช่วงเวลาที่บรรยายหรือพรรณนาเหตุการณ์ในอดีต ช่วงแรกที่ครอบคลุมระยะเวลาก่อนสงครามโลกครั้งที่ 1 และช่วงสงครามโลกครั้งที่ 1 ด้วย จัดได้ว่าเป็นช่วงเวลาที่นักประวัติศาสตร์มีบทบาทในวิทยาการที่ว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

ช่วงเวลาที่สอง : เน้นเหตุการณ์ เป็นช่วงระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 1 และสงครามโลกครั้งที่ 2 ดังนั้น ให้ความสำคัญกับ**หนังสือพิมพ์**หรือวารสารข่าวไม่ได้คำนึง ถึงการลำดับเหตุการณ์จากอดีตและทำให้ผู้ศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเป็นผู้ที่สนับสนุนกฎเกณฑ์หรือระเบียบการเกี่ยวกับการต่างประเทศตามความคิดเห็นของตน ตัวอย่างคือ **การอภิปรายโดยไม่ศึกษาวิเคราะห์ให้ลึกซึ้ง**ในเรื่องต่าง ๆ เช่น เรื่อง**การค้าเสรี** การปฏิรูประบบการเงินนานาชาติหรือการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงองค์การระหว่างประเทศ

ไม่มีความพยายามเปรียบเทียบประเด็นปัญหา ผู้ที่เขียนเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในช่วงนี้ ได้แก่ อดีตประธานาธิบดีวูดโร **วิลสัน ซึ่งต่อต้านการพิจารณาเหตุการณ์ทางการทูตในอดีต** เช่น **คองเกรสแห่งเวียนนา** (Congress of Vienna) ซึ่งฝ่ายอังกฤษเสนอในการประชุมใหญ่เพื่อสันติภาพ ณ กรุงปารีส

อาจสรุปแนวเหตุการณ์ปัจจุบันนี้ คือ **ประการแรก** เป็นเรื่องของการพิจารณา**วันต่อวัน**ใน

การแก้ไขปัญหาของโลก **ประการที่ 2 ขาดวิธีการศึกษาและวินิจฉัยเหตุการณ์**ต่าง ๆ อย่างลึกซึ้ง ดังนั้น จึงมีการพูดถึงความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในเรื่อง พื้น ๆ เช่น กีฬา**โอลิมปิกส์ที่เอเธนส์ 2004** หรือการเคลื่อนไหวทางการทูตของสหรัฐอเมริกา เพื่อหาพันธมิตรหรือองค์การสหประชาชาติ ในการ**ช่วยดูแลอิรักหลังการมอบคืนอำนาจให้แก่อิรักในวันที่ 28 มิถุนายน 2547**

ช่วงที่สาม : เน้นหนักทางกฎหมาย ช่วงที่ 3 นี้เกี่ยวข้องโดยตรงกับช่วงที่ 2 ได้ให้ความสนใจเป็นพิเศษในการเมืองระหว่างประเทศและองค์การระหว่างประเทศ จุดหมายคือเพื่อค้นหาเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของสังคมนานาชาติว่ามี**แนวโน้ม**ไปในทางใด และพยายามหาทาง**ปรับปรุงแก้ไขสถาบัน**ต่าง ๆ เท่าที่มีอยู่หรือก่อให้ เกิดมีเพื่อจะบรรลุเป้าหมาย

นักวิชาการทางความสัมพันธ์ระหว่างประเทศมีสภาพคล้ายกับเป็น**นักปฏิรูปสังคมการเมือง** เช่น การสถาปนา**สันนิบาตชาติ (League of Nations)** ลักษณะเด่น ๆ ของช่วงนี้ ได้แก่ 1) เป็นช่วงที่มีการเล็งผลเลิศว่า**โลกจะก้าวไปสู่ความผาสุกภายใต้กฎเกณฑ์นานาชาติ**และองค์การระหว่างประเทศ 2) นักวิชาการมีความชำนาญในทางกฎหมายระหว่างประเทศและองค์การระหว่างประเทศ 3) มีแนวโน้มที่จะออกความเห็นใน**เชิงชื่นชม**หรือ**ตำหนิ**การกระทำหรือเหตุการณ์นานาชาติโดยไม่คำนึงถึงสภาพการณ์ของประเทศต่าง ๆ

ช่วงเวลาที่สี่ : แนวการเมืองระหว่างประเทศ เกิดขึ้นในช่วงหลัง**มหาสงครามโลกครั้งที่ 2** ศึกษาประเด็นและเหตุการณ์ต่าง ๆ ใน โลกที่เกิดขึ้นเป็นปกติวิสัย แต่**ไม่มีการแสดงทัศนคติในทางบวกหรือทางลบ**ต่อสิ่งนั้น ๆ ลดความสนใจลงในเรื่องของโครงสร้างและการจัดองค์การในรูปแบบของสังคมนานาชาติ แต่สนใจเรื่องพลังและลักษณะต่าง ๆ อันมีบทบาทต่อพฤติกรรมของรัฐประชาชาติ และศึกษาแนวโน้มนโยบายต่างประเทศของประเทศต่าง ๆ รวมทั้งรูปแบบและวิธีการ เมื่อศึกษาองค์การนานาชาติ เช่น สหประชาชาติ จึงศึกษาโดยพิจารณาว่าเป็นผลจาก**แรงผลักดัน**และ**การเรียกร้อง**ต่าง ๆ ของหลายชาติที่เป็นสมาชิก

เมื่อศึกษาเกี่ยวกับ**ชาติที่เป็นสมาชิก** ย่อมต้องให้ความสำคัญกับประเทศใหญ่ๆ เช่น สหรัฐอเมริกา และรัสเซีย ทั้งนี้โดยศึกษานโยบายของประเทศนั้น ๆ

ในช่วงนี้มีความเกี่ยวข้องระหว่าง **ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ** กับ**วิชารัฐศาสตร์** โดยตรง ทั้งนี้เพราะรัฐศาสตร์ถือว่าการเมืองเป็นเรื่อง**การแข่งขันกันระหว่างกลุ่มและบุคคล** เมื่อกลายเป็นการเมืองระหว่างประเทศกลุ่มและบุคคลก็ขยายขอบเขตกลายเป็นหน่วยระดับที่ใหญ่กว่า คือ **ระดับรัฐประชาชาติ** อนึ่ง มีการศึกษา **"การเชื่อมกัน" (linkage)** ระหว่างเรื่องภายในประเทศกับการเมืองระหว่างประเทศ ดังที่ศาสตราจารย์โรสเนา (Rosenau) เรียกว่า **"การเมืองเรื่องเชื่อมกัน"**

(linkage politics)

4. การวิเคราะห์เชิงสหวิทยาการ

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศแตกต่างไปจากแนวเก่าหรือแนวเดิม **เดิม**นักประวัติศาสตร์ นักรัฐศาสตร์ นักมนุษยศาสตร์ และนักนิติศาสตร์เป็นผู้ที่ผูกขาดการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ใน**ปัจจุบัน** วิทยาศาสตร์ ด้านสังคมวิทยาและจิตวิทยา รวมทั้งเศรษฐศาสตร์และมานุษยวิทยา

สังคมวิทยา จิตวิทยาและจิตวิทยาสังคมกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ นักสังคมวิทยาและนักจิตวิทยา และนักจิตวิทยาสังคมช่วยให้เข้าใจลักษณะและที่มาของเจตคติ หรือ**ทัศนคติ (attitude)** และ**ทัศนะ(opinion)** ของมหาชนซึ่งมีผลกระทบนักสังคมวิทยาและนักจิตวิทยาสังคมมีส่วนช่วยอย่างมากในการทำให้เกิดความเข้าใจพฤติกรรมของบุคคลที่เกี่ยวข้องด้านการเมืองระหว่างประเทศ

เศรษฐศาสตร์กับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เกี่ยวกับเรื่อง**การค้าระหว่างประเทศ**และ**การพัฒนาการทางด้านเศรษฐกิจ**

มานุษยวิทยากับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ การศึกษาเรื่องขนบธรรมเนียมประเพณีของต่างประเทศเป็นประโยชน์ต่อการเจรจาต่อรอง หรือการตกลงกันในวงการเมืองระหว่างประเทศ

ข้อพึงระวัง การวิจัยทางด้านสังคมศาสตร์หลายสาขามีประโยชน์แต่จะต้องระมัดระวังในการนำไปประยุกต์ใช้ ตัวอย่าง ได้แก่ การศึกษา**จิตวิทยา**สังคมที่เกี่ยวกับพฤติกรรมใน**กลุ่มเล็ก ๆ** ในการที่จะเจรจาต่อรองเพื่อแก้ไขปัญหาย่อมมีประโยชน์ในการสร้างกลไกของพฤติกรรมกลุ่ม แต่ต้องใช้ความระมัดระวังในการ**นำไปเปรียบเทียบกับพฤติกรรมกลุ่มเล็ก** ส่วนใหญ่ของการวิจัยได้กระทำขึ้นจากการทดลองซึ่งมี**นักศึกษา**เป็น**ตัวถูกทดลอง** แต่ในสภาพที่เป็นจริงโดยเฉพาะในช่วงที่มีวิกฤตการณ์ทางการเมืองระหว่างประเทศย่อมจำเป็น ต้องพิจารณา**ตัวแปร**ที่แตกต่างออกไปด้วย เช่น นโยบายต่างประเทศและการผลักดันจากโลกภายนอกของชาติที่ผู้ร่วมเจรจาเกี่ยวข้องด้วย

5. ระดับแห่งการวิเคราะห์ทางการเมืองระหว่างประเทศ

ศึกษาใน 3 ระดับ คือ 1) ระบบการเมืองหรือระบบความสัมพันธ์ของนานาชาติ 2) ระดับรัฐหรือประเทศต่าง ๆ 3) ระดับบุคคล

ระดับที่ 1 : วิเคราะห์ระบบความสัมพันธ์นานาชาติ อาจพิจารณาในรูปแบบหรือระบบต่าง ๆ กัน รวมทั้งการ**มีดุลยภาพ** หรือ**ไม่มีดุลยภาพ**ระหว่างกลุ่มประเทศ

ระดับที่ 2 : วิเคราะห์ระดับรัฐ หากพิจารณาการเมืองระหว่างประเทศจากทัศนะของแต่ละ

รัฐประชาชาติย่อมคำนึงถึงภาวะแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกประเทศ คือ พิจารณาเหตุการณ์**ภายในประเทศ**ว่ามีอิทธิพลต่อการต่างประเทศในเรื่องสงครามหรือสันติภาพ รวมทั้งวิธีการติดต่อทางการทูต แนวการวิเคราะห์นี้มีปัญหาเหมือนกันเพราะ**ผู้นำ**บางคนซึ่งมีบทบาทในการวางนโยบายและปฏิบัติตามนโยบายนั้นอาจเป็นผู้**ซึ่งไม่ตอบสนองต่อแรงผลักดัน**ภายในประเทศ หรือแม้กระทั่งจากต่างประเทศ ตัวอย่าง คือ กรณีผู้นำพม่า ไม่ยอมฟังเสียงให้ปล่อยนางอองซาน ซูจี

ระดับที่ 3 : วิเคราะห์ระดับบุคคล คือ พิจารณาพฤติกรรมซึ่งรวมถึง**ทัศนคติ** ความรู้สึกและความเชื่อต่าง ๆ ของรัฐบุรุษ มักใช้มากโดย**นักประวัติศาสตร์ทางการทูต** มีการพิจารณาประเด็นต่าง ๆ ในเรื่อง**อุดมการณ์ แรงจูงใจ** หรือมูลเหตุจูงใจ อุดมคติ ทัศนคติและค่านิยมที่มีต่อโลกภายนอก

6. วิชาหลักในแขนงความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

การศึกษาวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศครอบคลุมเรื่อง 1) ประวัติศาสตร์**การทูต** 2) **การเมืองระหว่างประเทศ** 3) ประวัติ**ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ** 4) **เศรษฐกิจ**ระหว่างประเทศ 5) **องค์การ**ระหว่างประเทศ 6) **กฎหมายระหว่างประเทศ** รวมทั้งการศึกษาการเมืองในกลุ่มประเทศโดยแบ่งตามลักษณะภูมิศาสตร์ คือ ภูมิภาคศึกษา จะกล่าวเฉพาะบางหัวข้อ

ประวัติความสัมพันธ์ทางการทูต เพื่อทราบ**วิวัฒนาการ**ของความสัมพันธ์ทางการทูตในอดีตจนถึงปัจจุบัน เน้น**ความต่อเนื่อง**ทางประวัติศาสตร์ การเปลี่ยนแปลงทางความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ ในทางการเมือง ทางเศรษฐกิจ เพื่อใช้เป็นหลักวิเคราะห์**พฤติกรรมที่เกิดขึ้นในอดีตเปรียบเทียบกับปัจจุบัน** อันอาจเป็นแนวทางในการคาดการณ์ได้ในอนาคต แหล่งที่มาของการสร้าง**รูปแบบของการทูต** หรือการติดต่อระหว่างประเทศ คือ ทวีปยุโรปหรือ**ทวีปเก่า (Old Continent)** โดยเกิดขึ้นอย่างจริงจังประมาณ 80-90 ปี คือ ประมาณ 1 ศตวรรษมาแล้ว

นอกจากนี้ยังศึกษาประวัติของการดำเนินการในเรื่อง 1) สนธิสัญญาสันติภาพ 2) ปัญหายุโรปตะวันตกและยุโรปตะวันออก 3) ระบบความมั่งคงร่วมกัน (Collective Security) 4) การขยายอำนาจของฮิตเลอร์สงครามโลกครั้งที่ 2 (1941-1945) กำเนิดองค์การสหประชาชาติ (J.B. Duroselle. **Histories Diplomatique de 1919 a nos jours**, 4 eme edition, Dalloz, 1966.)

การทูต หมายถึง ศิลปความสามารถในการเจรจาที่จะนำไปสู่การตกลงระหว่างตัวแทนรัฐบาล และรัฐบาลของรัฐเอกราช การเจรจานั้นผู้เจรจาต้องรักษาผลประโยชน์ฝ่ายตนให้มากที่สุดและให้สูญเสียน้อยที่สุด การดำเนินการทางการทูตกระทำทั้งในระยะของสงครามและยามปกติ การทูตอาจใช้ในโอกาสต่าง ๆ กัน โดยมี 3 ความหมาย ได้แก่ 1) หมายถึงนโยบายต่างประเทศ เช่น

การทูตของสหรัฐอเมริกาในตะวันออกกลางล้มเหลว หมายความว่า นโยบายต่างประเทศของสหรัฐในตะวันออกกลางล้มเหลวนั่นเอง 2) การเจรจาความเกี่ยวกับรัฐประชาชาติอื่น และ 3) กระทรวงการต่างประเทศ (อ่านเพิ่มเติมใน Harold Nicolson. **Diplomacy.** Oxford University Press, 3rd ed, 1969.)

การเมืองระหว่างประเทศ หมายถึง กิจกรรมที่มีต่อกัน หรือปฏิสัมพันธ์ระหว่างรัฐในด้านการเมือง โดยเฉพาะเป็นการเน้นในเรื่องการเมืองระหว่างรัฐ โดยให้ความสำคัญแห่งองค์กรที่มีบทบาท คือ รัฐ ในความสัมพันธ์ คือ **การเมืองที่ปรากฏ (realpolitik)** การเมืองระหว่างประเทศเน้นการศึกษาในเรื่องทางโครงสร้าง อำนาจ และจุดประสงค์แห่งรัฐในฐานะที่รัฐเป็นผู้แสดง หรือผู้ที่มี **บทบาท (actor)** ที่แสดงออกมาโดยลำพัง หรือแสดงออกมาในลักษณะของการรวมกลุ่มของรัฐต่าง ๆ นอกจากนี้ ยังศึกษาสถาบัน กระบวนการและปัญหาในความสัมพันธ์ระหว่างรัฐประชาชาติ ซึ่งรวมทั้งปัญหาสงครามและสันติภาพการขัดแย้งและการร่วมมือระหว่างรัฐเอกราชนับตั้งแต่ความสัมพันธ์ระหว่างนครรัฐกรีกศตวรรษที่ 5 ก่อนคริสตกาล ในระยะของการฟื้นฟูศิลปวิทยาในอิตาลี ในระบบรัฐชาติ **(nation-states)** ในยุโรปตะวันตก รวมทั้งความสัมพันธ์ของจีนและอินเดียโบราณจนถึงปัจจุบัน อนึ่ง ให้ความสนใจกับการเมืองระหว่างประเทศที่จะก่อให้เกิดผลดีและผลเสียต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ได้แก่ วิกฤติการณ์ระหว่างรัฐ ความขัดแย้งระหว่างรัฐ ความตึงเครียดสงคราม ข้อตกลง และสนธิสัญญาระหว่างรัฐ เป็นต้น ปรากฏการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่เป็นผลมาจากการปฏิวัติอย่างใดอย่างหนึ่งของประเทศ กับการปฏิวัติอันเป็นปฏิกิริยาของอีกประเทศหนึ่งต่อการปฏิบัติอันแรกนั้น วิชาการเมืองระหว่างประเทศจึงสนใจศึกษา **มูลเหตุจูงใจ**ที่ให้ประเทศหนึ่งปฏิบัติการอย่างใดอย่างหนึ่งต่ออีกประเทศหนึ่ง หรือต่อสิ่งที่เรียกรวม ๆ กันว่า "โลกภายนอก" ด้วย และบันทึกผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติการดังกล่าวของประเทศเหล่านั้นไว้อีกด้วย (กระมล ทองธรรมชาติ. "ทฤษฎีในวิชาการเมืองระหว่างประเทศ" ในรวม **บทความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ** คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, โรงพิมพ์สังคมศาสตร์, 2515, หน้า 1.) การศึกษาการเมืองระหว่างประเทศเน้นในเรื่องของการเมืองของประชาคมนานาชาติ มุ่งเฉพาะการทูตและความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ กับหน่วยการเมืองอื่น ๆ และการเมืองระหว่างประเทศถือว่าเป็นการแข่งขัน หรือเล่นเกมซึ่งมีผู้เล่นตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป โดยอาศัยกฎเกณฑ์ที่กำหนดไว้

7. รูปแบบของทฤษฎีการเมืองระหว่างประเทศ : ทฤษฎีดุลยภาพแห่งอำนาจ

มีนักวิชาการที่ถือว่ารูปแบบในการเมืองระหว่างประเทศเกี่ยวกับทฤษฎีต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

คือ 1) ทฤษฎีดุลแห่งอำนาจ 2) ทฤษฎีขั้วอำนาจ 3) ทฤษฎีความมั่นคงร่วมกัน และ 4) ทฤษฎีป้องปรามและผ่อนคลายความตึงเครียด (Alan Bullock and Oliver Stallybrass,ed. **The Fontana Dictionary of Modern Thought.** London: Fontana Books, 1981, p.51.)

ได้แก่ นโยบายที่มีการรวมตัวกันในหมู่รัฐประชาชาติต่าง ๆ เมื่อไม่ให้อีกชาติหนึ่งมีอำนาจสูงจนเลยเกินไป นโยบายนี้เริ่มใช้ (K.J. Holsti. **International Politics**, 3rd ed., Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall, 1977, pp. 66-67.) โดยอังกฤษก่อนสงครามโลกครั้งที่ 1 ก่อน ค.ศ. 1914 คือ ตั้งแต่สมัยศตวรรษที่ 18 โดยที่กษัตริย์ในยุโรปดำเนินนโยบายต่างประเทศเหมือนกับการเล่นหมากรุก แต่ภายหลังสงคราม โลกครั้งที่ 1 แล้วนโยบายดุลยภาพแห่งอำนาจมีความหมายไปในทางที่ไม่ดี เพราะเห็นว่าเป็นต้นเหตุประการหนึ่งที่ทำให้เกิดสงครามโลกครั้งที่ 1 ช่วงสิบปีภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 คือ ระยะปลายแห่งช่วงทศวรรษ 1950-1959 มีผู้นิยมในแนวคิดแห่งการสร้างดุลยภาพแห่งอำนาจขึ้นมาอีก ทั้งนี้ภายหลังที่ประจักษ์แจ้งว่าความ สัมพันธ์ระหว่างประเทศตามทฤษฎี 2 ขั้ว ได้มีผู้ลดความนิยมลงแล้ว

8. ทฤษฎีเกี่ยวกับขั้วอำนาจ

มี 2 แนว ได้แก่ แบบสองขั้วอำนาจ และแบบหลายขั้วอำนาจ

แนวคิดเกี่ยวกับระบบ 3 ขั้วอำนาจ (bipolarity) แนวคิดนี้แพร่หลายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยแบ่งแยกรัฐประชาชาติในโลกออกเป็น 2 ค่าย (blocs) ภายใต้ "มหาอำนาจ" หรือ **"อภิมหาอำนาจ" (super-powers)** คือ สหรัฐอเมริกา และสหภาพโซเวียต ต่อมาในช่วงทศวรรษ 1960-1969 ผู้นิยมแนวคิดนี้ลดน้อยลงไปมาก เพราะพบว่า 2 ประเทศดังกล่าวไม่มีอำนาจที่จะบังคับปัญหาประเทศในเครือกลุ่ม หรือใน "ค่าย" ของคนได้

(Bullock and Stayllybrass, **op.cit.**, p.65.)

แนวคิด "พหุขั้วอำนาจ" (multipolarity) แนวคิดหรือรูปแบบนี้มุ่งอธิบายสหภาพความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่ปรากฏในช่วงทศวรรษ 1970-1979 นักวิชาการได้มอง เห็นว่าอำนาจในโลกมิได้มุ่งอยู่กับ 2 ค่าย โดยมีสหรัฐ อเมริกาและสหภาพโซเวียตเป็นผู้นำ อำนาจได้กระจายกว้างขวางขึ้นกว่าเดิมคือ เป็น **"หลายขั้วอำนาจ"** ทั้งนี้เพราะ 25-30 ปีภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้มีกลุ่มอำนาจใหม่ ๆ เกิดขึ้น เช่น จีน ญี่ปุ่น และประเทศในยุโรปตะวันตก แนวคิด **"พหุขั้วอำนาจ"** นี้มองพละกำลังทางเศรษฐกิจนอกเหนือจากพลังทางการเมือง สำหรับแนวคิด 2 ขั้วอำนาจนั้นให้ความสำคัญกับอำนาจทางการใช้กำลังอาวุธปรมาณูซึ่ง 2 ประเทศ คือ สหรัฐอเมริกาและสหภาพโซเวียตมีแบบผูกขาดในเชิงจำนวนและอำนาจทำลาย (**Ibid.** p.404.)

9. ทฤษฎีความมั่นคงร่วมกัน (collective security theory)

เป็นทฤษฎีที่ต่อเนื่องจากทฤษฎีแรก โดยเหตุผลที่ว่าเพื่อสถาปนาความรับผิดชอบร่วมกัน และเพื่อนำเอาทรัพยากรในแต่ละรัฐที่รวมกันมาใช้เพื่อการรักษาสันติภาพ การรับผิดชอบร่วมกันจะเกิดขึ้นโดยความร่วมมือของรัฐประชาชาติ 3 รัฐขึ้นไป เป็นการมอบอำนาจไปที่กลุ่มของรัฐโดยยึดหลักที่ว่าผลประโยชน์ของกลุ่มถือผลประโยชน์ของรัฐ ผลประโยชน์ของรัฐถือผลประโยชน์ของกลุ่มของรัฐ

ผลิตผลของทฤษฎีนี้ คือ **การก่อตั้งสันนิบาตชาติ** ค.ศ. 1920 หลังสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง และสหประชาชาติ ใน ค.ศ. 1945 หลังสงครามโลกครั้งที่สอง

10. ทฤษฎีป้องปรามและทฤษฎีการผ่อนคลายความตึงเครียด(deterrence and détente)

ทฤษฎีป้องปรามต้องการยับยั้งการขยายอิทธิพล โดยการใช้อาวุธหรือการข่มขู่โดยอาวุธยับยั้งการรุกราน แผ่แสนยานุภาพ วิธีการป้องปรามอำนาจทำได้ด้วยการรวมสมัครพรรคพวกของประเทศต่าง ๆ ขึ้น เช่น **NATO (North Atlantic Treaty Organization)** เพื่อต่อต้านสหภาพโซเวียตและกลุ่มรัฐสังคมนิยม (คือกลุ่มประเทศที่ยึดลัทธิคอมมิวนิสต์) และการก่อตั้ง **Warsaw Pact** เพื่อต่อต้านองค์การเนโต้โดยสหภาพโซเวียต และประเทศ ยุโรป ตะวันออก (ซึ่งยึดลัทธิคอมมิวนิสต์)

ทฤษฎี détente หมายถึง การลดความตึงเครียดจากการทำสงครามประสาทสงครามเย็น เพื่อผ่อนคลายความตึงเครียดที่อาจนำไปสู่สงครามอาวุธ วิธีการลดความตึงเครียด ได้แก่ 1) การไม่เข้าไปแทรกแซงกิจการภายในของชาติอื่น 2) การเปลี่ยนนโยบายเผชิญหน้า เป็นนโยบายเจรจา และ 3) นโยบายการลดกำลังอาวุธ และควบคุมอาวุธร้ายแรง เช่น ความพยายามร่วมกันในการควบคุมอาวุธนิวเคลียร์ระหว่าง 2 อภิมหา อำนาจ คือ สหรัฐอเมริกา และสหภาพโซเวียต

11. กฎหมายระหว่างประเทศ

ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศพิจารณาได้ทั้งในแง่การเมืองและในทางกฎหมาย กฎหมายมีบทบาทในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ กฎหมายสามารถช่วยส่งเสริมหรือยับยั้งการกำหนดนโยบายหรือการตัดสินปัญหาของผู้บริหารของรัฐ แนวความคิดกฎหมายระหว่างประเทศเกิดขึ้นสมัย **Hugo Grotius (1583-1645)** ซึ่งได้นิพนธ์ผลงานสำคัญในปี ค.ศ. 1625 เกี่ยวกับกฎหมายระหว่างประเทศขั้นแรก คือ **De jure belli acpacis (On the Law of War and Peace)** ต่อมาได้มีผลงานทางด้านนี้เพิ่มเติมโดย Pufendorf (1632-1697), Wolff (1679-1751), Vattel (1714-1767) แนวกฎหมายระหว่างประเทศในระยะดั้งเดิม เป็นลักษณะกว้าง ๆ ซึ่งขาดอำนาจทางการเมืองที่อยู่

เหนือรัฐอธิปไตยทั้งหลาย ที่จะบังคับให้มีการปฏิบัติตามตัวบทรวมทั้งอำนาจลงโทษ กฎหมายระหว่างประเทศจึงเป็นเพียง **"ข้อวิงวอนระหว่างชาติ"** เพราะขาดลักษณะที่สำคัญของความเป็น "กฎหมาย" ไป คือ อำนาจบังคับเป็นแต่เพียงหลักการและกฎเกณฑ์ระหว่างรัฐ-ชาติ เอกชน และองค์การระหว่างประเทศ แม้ปัจจุบันนี้กฎหมายระหว่างประเทศก็ขาดความศักดิ์สิทธิ์ ตัวอย่าง เช่น กฎหมายระหว่างประเทศไม่อาจบังคับให้มีการยุติสงครามระหว่างรัฐได้ กฎหมายระหว่างประเทศหมายถึง บรรดากฎข้อบังคับทั้งหลายที่เกี่ยวข้องกำหนดความสัมพันธ์ต่าง ๆ ระหว่างรัฐทั้งหลาย และเป็นกฎข้อบังคับที่อยู่เหนือกฎข้อบังคับใด ๆ ของรัฐใด ๆ (René Jean DUPUY, Le Droit international, PUF, ed., **Que sais je?** 1966, p.5.) กฎหมายระหว่างประเทศภาคมหาชน ได้แก่ บรรดากฎข้อบังคับทางนิติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ต่าง ๆ ของตัวกระทำการ **(subjects หรือ sujets)** ของสังคมนานาชาติ เป็นกฎหมายที่ผู้มีส่วนใช้ในความสัมพันธ์ระหว่างรัฐต่อรัฐ หรือเอกชนต่อรัฐ (Vellas Pierr, Droit international public, Paris, Librairie générale de Droit et de jurisprudence, 1967, p.10.)

เรื่องกฎหมายระหว่างประเทศเกี่ยวกับสนธิสัญญา จารีตประเพณี หลักกฎหมายทั่ว ๆไปและอื่น ๆ

สนธิสัญญา (Treaties) เป็นที่มาที่สำคัญยิ่งของกฎหมายระหว่างประเทศมหาชน สนธิสัญญา คือ ข้อตกลงระหว่างรัฐต่อรัฐ หรือรัฐต่อผู้มีส่วนในสังคมนานาชาติ ซึ่งมีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามสนธิสัญญา สนธิสัญญานั้นมีหลายแบบ และต้องเป็นลายลักษณ์อักษร **Treaty** คือ ข้อตกลงระหว่าง ชาติที่มีเป้าหมายสำคัญที่สุด ลักษณะพิเศษ คือ มีพิธีการมาก เช่น สนธิสัญญาสงบศึก สนธิสัญญาพันธมิตร **Convention** คือ ข้อตกลงที่มีลักษณะเป็นวิชาการมาก เฉพาะเจาะจงเป็นพิเศษ เช่น ข้อตกลงเจนีวาว่าด้วยการปฏิบัติต่อเชลยศึก 12 สิงหาคม ค.ศ. 1949 **Agreement** เป็นข้อตกลงทั่วไปหลังการเจรจา ระหว่างผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ที่มีอำนาจจำกัด เช่น ข้อตกลงทางวัฒนธรรม เศรษฐกิจ โดยปกติแล้วสนธิสัญญาจะสมบูรณ์ต่อเมื่อฝ่ายนิติบัญญัติ คือ รัฐสภาของรัฐคู่สัญญา ได้ให้ **สัตยาบัน (ratification)** แล้วจึงจะมีผลใช้บังคับ

จารีตประเพณีระหว่างประเทศ ได้แก่ สิ่งที่รัฐทั้งหลายได้ปฏิบัติติดต่อกันเป็นเวลานานและร่วมกัน ไม่ว่ารัฐเก่ารัฐใหม่ องค์การระหว่างประเทศและเอกชน ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศได้ประกาศว่า จารีตประเพณีระหว่างประเทศที่ปฏิบัติติดต่อกันถือเป็นเสมือนกฎหมาย และเป็นที่มาของกฎหมาย และภาระที่ต้องปฏิบัติตามของบรรดารัฐในความสัมพันธ์ต่อกัน เป็นลักษณะ**การปฏิบัติร่วมกัน การปฏิบัติที่เป็นหน้าที่ การปฏิบัติที่ต่อเนื่อง**

หลักกฎหมายทั่วไป ได้แก่ หลักกฎหมายที่เป็นที่ยอมรับ โดยรัฐที่เจริญมีอารยธรรมเดียวกัน ยึดหลักการที่ปรากฏอยู่ในตัวบทกฎหมายภายในของรัฐ หลักการระหว่างรัฐการเคารพสิทธิการป้องกันตนเอง

คำพิพากษาของศาล ได้แก่ บรรดาคำพิพากษาของศาล ทั้งศาลภายในและศาลระหว่างประเทศ ซึ่งเป็นที่ยอมรับโดยรัฐที่เกี่ยวข้องหรือรัฐคู่กรณี

แนวคิดหรือลัทธิ (doctrine) ได้แก่ ลัทธิแนวของนักปราชญ์ไม่มีผลบังคับในกฎหมายแต่สามารถสร้างมติโน้มน้าวให้เกิดแก่บรรดาผู้พิพากษาอนุญาโตตุลาการ หรือนักกฎหมายระหว่างประเทศ โดยเฉพาะผู้พิพากษาและอนุญาโตตุลาการ หรือนักกฎหมายระหว่างประเทศ โดยเฉพาะผู้พิพากษา และอนุญาโตตุลาการนั้นได้อาศัยแนวลัทธินี้เป็นเครื่องประกอบ การตัดสินใจในคำพิพากษา

หลักความยุติธรรม (equity) ถูกนำมาใช้ในขอบเขตที่เกี่ยวข้องโดยอาศัยตัวบทในกฎหมายอื่นและกฎหมายชาติ หลักความยุติธรรมจะนำมาใช้ในกรณีที่ขาดกฎหมายลายลักษณ์อักษร เพื่อที่จะแก้ไขความขัดแย้งหรือกรณีที่ยังเป็นปัญหา

12. ตัวกระทำการ (Subjects) ในกฎหมายระหว่างประเทศ

รัฐ หมายถึง สังคมทางการเมือง หรือชุมชนการเมือง หน่วยการเมืองที่ต้องประกอบด้วยประชากร ดินแดน รัฐบาล และอธิปไตย นักกฎหมายรัฐธรรมนูญให้ความสำคัญมากในเรื่อง**อำนาจอธิปไตยภายในรัฐ** นักกฎหมายระหว่างประเทศจะให้ความสำคัญแก่อธิปไตยภายนอก หรือ**เรื่องของอภิรัฐชาติ (supranational)** กฎหมายระหว่างประเทศเกิดขึ้นในยุโรปเพื่อรักษากฎเกณฑ์ความสัมพันธ์ในระหว่างรัฐ

ดินแดน หมายถึง ดินแดนที่ไม่มีลักษณะเป็นรัฐ กล่าวคือ ดินแดนที่ไม่มีอำนาจอธิปไตยโดยสมบูรณ์ เป็นดินแดนที่ยอมรับในกฎหมายระหว่างประเทศ แต่ไม่มีสภาพเป็นรัฐ เช่น ดินแดนอารักขา ดินแดนในอาณัติ ดินแดนที่เป็นอาณานิคม ดินแดนศักดิ์สิทธิ์

ปัจเจกชน ปัจเจกชนที่เป็นสมาชิกหรือเป็นพลเมืองรัฐนั้นจะไม่เกี่ยวข้องโดยตรงกับกฎหมายระหว่างประเทศ เอกชนจะเกี่ยวข้องกับกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีอาญา ได้แก่ โจรสลัดทะเล อาชญากรสงคราม การค้ายาเสพติด กวรแบ่งแยกผิว สิทธิมนุษยชน และโจรสลัดอากาศ (air pirates)

องค์การระหว่างประเทศ เป็นตัวกระทำการหรือผู้มีส่วนในกฎหมายระหว่างประเทศเป็นองค์การผู้ใช้กฎหมายโดยตรงเป็นเอกเทศกว่ารัฐเอกราช

13. องค์การระหว่างประเทศ

วิชาว่าด้วยองค์การระหว่างประเทศมุ่งศึกษารูปแบบขององค์การ วิวัฒนาการ กฎเกณฑ์ที่ใช้ และกลไกช่วยปฏิบัติในองค์การหรือสถาบันระหว่างประเทศโดยทั่วไป เช่น องค์การด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมเพื่อให้ทราบเป็นแนวทางว่าองค์การเหล่านี้มีบทบาทอย่างไร โดยเฉพาะบทบาทในทางการเมือง การกำเนิดองค์การหรือสถาบันระหว่างประเทศเป็นเครื่องมือที่สามารถทำให้ประชากรแห่งโลกติดต่อคมนาคมได้สะดวกทั้งในทางความคิด ทางเศรษฐกิจ ทางการทูตและทางทหาร การตัดสินใจในปัญหาของรัฐจำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยหน่วยงานกลาง คือ องค์การดังกล่าว ทั้งในระดับโลก ระดับระหว่างประเทศ และระดับภูมิภาค ในด้านเทคนิควิทยาการและด้านการเมือง

การจำแนกองค์การระหว่างประเทศตามแนวของ Pierre Vellas **กระทำได้ 3 วิธี** (Pierre Vellas. **Droit International Public**, L G D J, Paris 1967, pp. 219-463.X)

การจำแนกโดยหน้าที่ หมายถึง มองจุดหรือเป้าหมายและอำนาจหน้าที่ขององค์การ เช่น **องค์การทางการเมือง** ได้แก่ สหประชาชาติ สันนิบาตชาติ องค์การนานารัฐอเมริกา มนตรีแห่งยุโรป องค์การร่วมกันแห่งแอฟริกา (UN, LN, OAS, Council of Europe, OAU.) **องค์การทางเศรษฐกิจ** ได้แก่ ธนาคารโลก กองทุนการเงินระหว่างประเทศ องค์การการบินพลเมืองระหว่างประเทศ ประชาคมเศรษฐกิจยุโรป (IBRD, IMF, ICAO, EEC) **องค์การทางสังคม** ได้แก่ องค์การกรรมการระหว่างประเทศ องค์การอนามัยโลก องค์การศึกษาวิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (ILO, WHO, UNESCO) **องค์การทางคมนาคมและขนส่ง** ได้แก่ สหภาพไปรษณีย์สากล สหภาพโทรคมนาคมระหว่างประเทศ องค์การการบินพลเรือนระหว่างประเทศ (UPU, ITU, ICAO) **องค์การด้านทหาร** เช่น องค์การป้องกันร่วมกันแอตแลนติคเหนือ องค์การป้องกันร่วมกันกลาง องค์การสนธิสัญญาวอร์ซอ (NATO, CENTO, Warsaw Pact)

การจำแนกโดยพื้นที่ เป็นการแบ่งองค์การระหว่างประเทศ โดยใช้ภูมิศาสตร์และขอบข่ายงานขององค์การเป็นหลัก ได้แก่ **องค์การสากล** ด้านการเมือง เช่น สันนิบาตชาติ ด้านเศรษฐกิจการเงิน ได้แก่ IBRD, IMF, FAO ด้านสังคม ได้แก่ ILO, WHO **องค์การภูมิภาค** เช่น ประชาคมเศรษฐกิจยุโรป สภาแห่งยุโรป องค์การแอฟริกา ASPAC, ASEAN, OAS

การจำแนกโดยถืออำนาจบังคับทางกฎหมาย เป็นองค์การที่มีขอบเขตของงาน ได้แก่ **องค์การระหว่างรัฐ (Interstate)** ที่ยึดหลักการเคารพอธิปไตยซึ่งกันและกันของรัฐสมาชิก แม้ว่าอธิปไตยของชาติจะถูกจำกัดโดยองค์การที่เข้าร่วม เป็นลักษณะของสมาพันธรัฐ (Confederation

States) เป็นการรับผิดชอบร่วมกันในวิชาการเศรษฐกิจและสังคม เช่น และองค์การชำนัญพิเศษ และ**องค์การอภิรัฐ (Superstate)** เป็นการรวมกลุ่มของรัฐเอกราชและมอบอำนาจอธิปไตยบางส่วนให้แก่องค์การมากกว่าแบบแรก มีลักษณะเป็นแบบสหพันธรัฐ หรือ Federal States การเมืองของรัฐสมาชิกสัมพันธ์โดยตรง กับองค์การโดยไม่ต้องผ่านรัฐบาลของตน เช่น ศาลยุติธรรมของประชาคมแห่งยุโรป ตลาดร่วมยุโรป

14. เศรษฐกิจระหว่างประเทศ

ในการศึกษาวิชาเศรษฐกิจระหว่างประเทศเน้นความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในด้านธุรกิจการค้า ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับการเมืองระหว่างประเทศมีมากในปัจจุบัน ได้เปิดโอกาสให้การค้าหรือการแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศเข้ามามีบทบาทในความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ การช่วยเหลือระหว่างประเทศ การรวมกลุ่มของบรรดาประเทศต่าง ๆ ที่มีระบบเศรษฐกิจเหมือนกันขึ้นในกลุ่ม ชมรมหรือตลาดในระดับภูมิภาคมีผลต่อการเมืองระหว่างประเทศเป็นอย่างมาก **ผลประโยชน์ของชาติ (national interest)** ยังคงเป็นตัวแปรที่สำคัญในการกำหนดนโยบายต่างประเทศของทุกชาติ การกำหนดนโยบายมักกำหนดตามความเหมาะสมและความสามารถของรัฐนั้น ๆ รัฐใดที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีมักจะไม่เกิดปัญหาในการต่อรองทางการเมืองกับรัฐอื่น เช่น ญี่ปุ่น เยอรมนี ออสเตรเลีย และสหรัฐอเมริกา เป็นต้น กฎหมายระหว่างประเทศสมัยใหม่ก็ให้ความสำคัญกับมิติทางเศรษฐกิจ เช่น มีการศึกษากฎหมายระหว่างประเทศด้านเศรษฐกิจในประเทศฝรั่งเศส เป็นต้น

ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในปัจจุบันไม่สามารถเลี่ยงปัญหาเศรษฐกิจได้ เพราะรัฐทุกรัฐจำต้องมีความสัมพันธ์ในแง่ของการแลกเปลี่ยนทางเศรษฐกิจหรือการค้าระหว่างประเทศ การค้าระหว่างประเทศมีผลสะท้อนต่อเศรษฐกิจภายใน ประเทศ วิวัฒนาการของการค้าระหว่างประเทศได้เริ่มต้นมาตั้งแต่ศตวรรษที่ 18 คือ เมื่อมีการปฏิวัติอุตสาหกรรมซึ่งเริ่มที่อังกฤษ และขยายออกไปยังยุโรปและอเมริกา

ประวัติศาสตร์ทางเศรษฐกิจของโลกแบ่งออกได้เป็น 3 ระยะ คือ ต้นศตวรรษที่ 19 ถึงปี ค.ศ. 1914 เป็นระยะของการพัฒนาอุตสาหกรรมและความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของยุโรปจนกลายเป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจ เช่น อังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมนี **ระยะปี 1914-1929** หลังสงครามโลกครั้งที่ 1 มหาอำนาจทางเศรษฐกิจไปอยู่ที่สหรัฐอเมริกาและอังกฤษ เป็นระยะของการค้นพบน้ำมันปิโตรเลียม เริ่มการลงทุนในต่างประเทศ ปี 1929 เป็นระยะวิกฤติการณ์เศรษฐกิจตกต่ำ 1929-1932 ปริมาณการแลกเปลี่ยนสินค้าลดลง เริ่มระบบข้อตกลงทางการค้าแบบ**ทวิภาคี** ตั้งระบบ

กำแพงภายี **ภายหลังมหาสงครามโลกครั้งที่ 2** เป็นระยะของการพัฒนาเศรษฐกิจในประเทศด้อยพัฒนา

หลายประเทศในยุโรปสิ้นสุดฐานะการเป็นผู้นำทางเศรษฐกิจของโลกและถูกแทนที่โดยสหรัฐอเมริกา ซึ่งในเรื่องของโครงสร้างทางการค้าระหว่างประเทศนี้ เดิมเป็นแบบ **uni-polar system** มีอังกฤษเป็นผู้นำ ต่อมากลายเป็นระบบ **duo-polar system** มีอังกฤษและสหรัฐอเมริกาเป็นศูนย์และในช่วงที่ 3 นี้ เป็นภาวะผันผวน แม้สหรัฐ จะยังเป็นผู้นำแต่ญี่ปุ่น ได้ก้าวเข้ามาอย่างภาคภูมิในฐานะมหาอำนาจทาง เศรษฐกิจ

นับแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ความขัดแย้งของโลกเป็นการขัดแย้งด้านผลประโยชน์ที่เป็นการเมือง เช่น อุดมการณ์การเมือง ลัทธิทางการเมืองที่แตกต่างกัน ความขัดแย้งพาดพิงไปถึงระบบเศรษฐกิจของแต่ละฝ่ายอีกด้วย และได้นำไปสู่การขัดแย้งในระหว่างกลุ่มประเทศที่มีลัทธิการเมืองและเศรษฐกิจเหมือนกันอีกด้วย เช่น การขัดแย้งในด้านตลาดสินค้าขั้นปฐม สินค้าเกษตรกรรม สินค้าอุตสาหกรรมระหว่างประเทศที่พัฒนาและกำลังพัฒนา อนึ่ง มีการแข่งขันระหว่างประเทศในการแสวงหาทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นพลังงาน ทั้งในทางเศรษฐกิจและทางทหาร อาทิ น้ำมัน ปิโตรเลียม และแร่ธาตุต่าง ๆ นอกจากนี้ มีการอ้างสิทธิในอาณาเขตเศรษฐกิจ เช่น น่านน้ำที่เป็นเขตเศรษฐกิจจำเพาะที่จะอำนวยประโยชน์ให้รัฐผู้ครอบครอง เช่น การประมง แหล่งน้ำมันดิบ และแก๊สธรรมชาติ

การแสวงหาอำนาจทางการเมือง ทำให้เศรษฐกิจและการเมืองมีความใกล้ชิดกันยิ่งขึ้น และปรากฏอยู่เสมอ ๆ ว่านโยบายเศรษฐกิจของรัฐหลายรัฐนั้นได้กลายเป็นเครื่องมือทางการเมืองไป ในศตวรรษก่อน ๆ การแสวงหาอำนาจของจักรวรรดิต่าง ๆ ในยุโรปได้อาศัยวิถีทางดำเนินนโยบายเศรษฐกิจตามแนวที่เรียกว่า **พาณิชย์นิยม (mercantilism)** ในปัจจุบันการช่วยเหลือของชาติมหาอำนาจทางเศรษฐกิจไม่ว่าสหรัฐ อเมริกา เยอรมนี ออสเตรเลีย และญี่ปุ่น นอกจากเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจของตนและของชาติใน**โลกที่ 3 แล้ว (third world)** (แตกต่างจาก **"ประเทศที่ 3"** ซึ่งเป็นศัพท์ใหม่กว่าและเกี่ยวกับผู้อพยพหนีภัยสงครามอินโดจีน ตัวอย่าง คนเขมรอพยพมาอยู่ประเทศไทยชั่วคราว ประเทศกัมพูชาเป็นประเทศที่ 1 ไทยเป็นประเทศที่ 2 และเมื่ออพยพถาวรไปอยู่ "ประเทศที่ 3" ก็อาจเป็นฝรั่งเศสและสหรัฐอเมริกา เป็นต้น) ยังเพื่อผลในทางการเมืองอีกด้วย (รวมทั้งสหภาพ โซเวียตที่กระทำต่อประเทศในกลุ่มสังคมนิยมทั่วโลก)

พอสรุปได้ว่า การค้าติดต่อหรือความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศนั้น ปัจจัยทางการเมืองสามารถทำให้การติดต่อระหว่างรัฐเพิ่มมากขึ้น หรือลดลงได้วิชาที่ว่าด้วย เศรษฐกิจระหว่างประเทศนี้ขึ้นอยู่กับสมมติฐานทางเศรษฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ที่ว่าด้วยการขาดแคลน

ทรัพยากร การแก้ไขความขาดแคลนโดยความสามารถของมนุษย์ การติดต่อระหว่างรัฐที่มีกับไม่มีทรัพยากร รัฐที่มั่งมีและยากจน การค้าขายแลกเปลี่ยนทางเศรษฐกิจระหว่างรัฐ (แลกเปลี่ยนเงินตรา) ดุลการค้า การเคลื่อนย้ายเงินทุน และนโยบายทางการค้าระหว่างประเทศแต่ละรัฐ

15. ภูมิภาคศึกษาหรืออาณาบริเวณศึกษา (Area studies)

ภูมิภาคศึกษาเป็นการศึกษาต่างประเทศซึ่ง 1) มีความใกล้เคียงกันในเชิงภูมิศาสตร์และ 2) ให้ความสำคัญกับสหวิทยาการ

โดยทั่วไปการศึกษาการเมืองในแต่ละภูมิภาคนั้น ถือตาม**หลักภูมิศาสตร์**ในการ**กำหนดภูมิภาค** อาทิ ยุโรปตะวันออก ยุโรปเหนือ เอเชียใต้ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นต้น นอกจากการใช้หลักภูมิศาสตร์แล้ว สามารถที่จะกระทำได้โดยแบ่งตาม**กลุ่มเชื้อชาติ วัฒนธรรม**หรือ**ลัทธิการเมือง** ซึ่งเป็นการแบ่งโดยข้ามขอบเขตทางภูมิศาสตร์ เช่น การ ศึกษากลุ่มประเทศเครือจักรภพอังกฤษ เครือประชาคม กลุ่มอาหรับอิสลาม กลุ่มประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กลุ่มรัฐอินโดจีน กลุ่มรัฐสังคมนิยม เป็นต้น เนื้อหาสาระในการศึกษาบรรดารัฐในภูมิภาค ได้แก่ เรื่องของประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ สังคมวิทยา มานุษยวิทยา จิตวิทยา และการเมืองหรือสามารถวิเคราะห์เหตุและผลว่ากลุ่มรัฐในภูมิภาคจะมีบทบาทในฐานะผู้กระทำ **actors** (ทั้งกลุ่มหรือเฉพาะรายประเทศ) ต่อการเมืองของโลก โดยการมองนโยบายต่างประเทศที่เกิดจากผลทางจิตวิทยาและสภาพแวดล้อมในแต่ละรัฐ กลุ่มรัฐในภูมิภาคของโลกแสดงบทบาทให้เห็นทั้งในและนอกองค์การระหว่างประเทศ เช่น องค์การสหประชาชาติ **องค์การสนธิสัญญาทางเศรษฐกิจ** ได้แก่ ตลาดร่วมยุโรป อาเซียน โคเมคอน (European Economic Community, ASEAN, COMECON) **รวมทั้งองค์การสนธิสัญญาทางทหาร** NATO, CENTO, ANZUS, Warsaw Pact

16. ข้อมูลเพิ่มเติม

จะกล่าวเกี่ยวกับศัพท์ที่น่าสนใจเพิ่มเติม คือ โลกที่สามและการทูต

โลกที่สาม มักหมายถึง **ประเทศที่กำลังพัฒนา**ซึ่งครอบคลุมถึงประเทศส่วนใหญ่ในแอฟริกา เอเชีย ลาตินอเมริกา และตะวันออกกลาง **โลกที่หนึ่ง** มักหมายถึง **ประเทศอุตสาหกรรมที่เป็นประชาธิปไตย**ในยุโรปตะวันตก สหรัฐ อเมริกา แคนาดา ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ และญี่ปุ่น **โลกที่สอง** ได้แก่ **ประเทศคอมมิวนิสต์ต่าง ๆ** โดยเฉพาะในยุโรป ในยุคที่จีนกับรัสเซียยังมีมิตรสัมพันธ์ดีต่อกัน มักถือว่าจีนอยู่ในกลุ่มโลกที่ 2 ปัจจุบันนี้มักถือกันว่าอยู่ในกลุ่มโลกที่ 3 โลกที่ 3 (H.R. Winter and T.J. Bellows. **People and Politics.**2nd ed. New York: Wiley, 1981, p.393.) มีจำนวนประชากรมหาศาลถึง 71 % ของประชากรในโลกปี 1975 **ข้อควรพิจารณาประการหนึ่ง** คือ

ลาตินอเมริกา เป็นบริเวณที่ประเทศต่าง ๆ ได้รับเอกราชตั้งแต่ปี 1924 สำหรับประเทศอื่น ๆ ในกลุ่มโลกที่ 3 มักได้รับเอกราชหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 **ประการที่สอง** คือ ลาตินอเมริกามีลักษณะคล้าย ๆ กันทางวัฒนธรรม เพราะได้รับอิทธิพลจากสเปน สำหรับประเทศอื่น ๆ ในเอเชีย และแอฟริกา มีรูปแบบทางประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมที่หลากหลาย เช่น เคยอยู่ภายใต้อังกฤษ ฝรั่งเศส เบลเยียม ปอร์ตุเกส หรือฮอลแลนด์ สำหรับประเทศไทยเป็นกรณียกเว้นที่ไม่เคยอยู่ภายใต้การปกครองของชาติตะวันตก

การทูต ได้แก่ การติดต่อเจรจาและคงไว้ซึ่งความสัมพันธ์ของรัฐอิสระโดยเฉพาะในช่วงที่มีสันติภาพ **คณะทูต (diplomatic mission)** มักประกอบไปด้วย**เอกอัครราชทูต (ambassador)** โดยมี**ผู้ช่วยทูต (attache's)** ด้านต่าง ๆ เช่น ด้านวัฒนธรรม ด้านทหาร นอกจากนี้ยังมี**อุปทูต (charge d'affaires)** บริเวณสถานทูตจัดว่ามี **"สิทธิสภาพนอกอาณาเขต" (extra teritorialite)** คือ อยู่นอกเหนือกฎหมายของประเทศที่สถานทูตนั้นตั้งอยู่ หากนักการทูต (diplomat) ประพฤติผิดด้วยอาศัยสิทธินอกสภาพอาณาเขต และเป็นกรณีร้ายแรงย่อมถูกขับไล่ออกไปได้โดยเรียกว่าเป็น **"บุคคลไม่พึงปรารถนา" (persona non grata)**

องค์การสหประชาชาติ เรียกย่อว่า **UN** คือ **United Nations** ซึ่งอยู่ใน มหานครนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา ถือกำเนิดวันที่ 24 ตุลาคม 1945 (พ.ศ.2488) มีสมาชิกเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนใกล้ 200 ประเทศ เน้น **"ความปลอดภัยร่วมกัน" (Collective security)** หนังสือที่มีคุณค่าเล่มหนึ่ง คือ โดย Thomas G. Weiss และคณะ ชื่อ **The United Nations and Changing World Politics.** Westview Press, 2001 ซึ่งครอบคลุมหลายเรื่อง รวมทั้งสิทธิมนุษย์และกิจการมนุษยธรรม และการพัฒนาแบบยั่งยืน (sustainable development)

ภาษิตเชิงรัฐศาสตร์

"เมื่อหมดหนทางปฏิบัติ
รัฐย่อมใช้สงครามเป็นนโยบาย

เคลาซ์วิทซ์

17. บทสรุป

ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศได้มีมาแต่อดีตกาลนับเป็นเวลาหลายพันปีมาแล้ว แต่การศึกษาวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในฐานะเป็นวิชาการเริ่มต้นเมื่อก่อนมหาสงครามโลก

ครั้งที่ 1 และมีวิวัฒนาการมาจนปัจจุบัน ประมาณแนวการศึกษามี 5 สำนักด้วยกัน ได้แก่ 1) แบบประเพณี 2) สำนักยุทธศาสตร์ 3) สำนักทฤษฎีเชิงไพศาล 4) สำนักทฤษฎีแบบกลาง ๆ และ 5) สำนักวิจัยสันติภาพ นอกจากนี้ยังมีแนวการศึกษาแบบสหศาสตร์ศึกษา สำหรับระดับแห่งการวิเคราะห์นั้นมีตั้งแต่ระดับมหภาค(ความสัมพันธ์นานาชาติ) จนมาถึงระดับบุคคล และรูปแบบต่าง ๆ กันของทฤษฎีการเมืองระหว่างประเทศ เช่น ทฤษฎีดุลยภาพแห่งอำนาจ และทฤษฎีป้องปราม เนื้อหาของวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ รวมทั้งประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจ และภูมิภาคศึกษา

18. ตัวอย่างคำถามท้ายบท

1) บทบาทของสงครามโลกครั้งที่ 1 ต่อวิทยาการความสัมพันธ์ระหว่างประเทศมีอะไรบ้าง
2) ยุคต่าง ๆ ของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศมีอะไรบ้าง
3) การทูต หมายถึงอะไรบ้าง
4) สงครามเย็น คืออะไร
5) การจำแนกองค์การระหว่างประเทศหลักการใหญ่ ๆ มีอะไรบ้าง
6) ทฤษฎี Détente คืออะไร
7) กฎหมายระหว่างประเทศมีผลบังคับมากน้อยเพียงใด
8) NATO และ SEATO อยู่ ณ ที่ใด มีบทบาทมากน้อยเพียงใด
9) สภาพเศรษฐกิจที่เรียกว่า "Unipolar" หมายถึงอะไร
10) ความหมายของภูมิภาคศึกษาคืออะไร
11) โลกที่สามกับประเทศที่สามคืออะไร
12) จงระบุแนวการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในปัจจุบัน
13) ดอกเบญจมาสกับดาบซามูไร หมายถึงอะไร
14) มหาอำนาจกับอภิมหาอำนาจต่างกันอย่างไรและการรวมกันเป็นยุโรปเดียวคืออะไร
15) OPEC เกี่ยวกับวิกฤติการณ์ระหว่างประเทศอย่างไร